

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

SEIMO KONTROLIERIAUS INICIATYVA ATLIKTO TYRIMO DĖL VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS TARNYBOS PAREIGŪNŲ VEIKSMŲ (NEVEIKIMO), GALIMAI PAŽEIDŽIANT UŽSIENIEČIŲ TEISES JŲ SULAIKYMO IR IŠSIUNTIMO IŠ LIETUVOS METU, ĮVERTINIMO PAŽYMA

2024-02-08 Nr. 4D-2023/1-1146
Vilnius

TYRIMO PAGRINDAS

1. Tyrimas pradėtas Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierės Erikos Leonaitės 2023 m. lapkričio 15 d. sprendimu Nr. 4D-2023/1-1146.

Tyrimu siekiama išsiaiškinti, ar:

1.1. Valstybės sienos apsaugos tarnybos (toliau – VSAT) pareigūnai nepažeidė užsieniečių teisės į informacijos gavimą jiems suprantama kalba;

1.2. VSAT pareigūnai užtikrino sulaukytų užsieniečių teisę susisiekti su artimaisiais ir advokatu;

1.3. užsieniečiai buvo supažindinti su priimtais sprendimais.

Pagrindas pradėti tyrimą savo iniciatyva yra Seimo kontrolierių įstatymo 13 straipsnio 3 dalis, kurioje nustatyta, kad, jeigu skundas yra gautas žodžiu, telefonu arba Seimo kontrolierius nustatė pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeistų žmogaus teisių ir laisvių požymių iš visuomenės informavimo priemonių bei iš kitų šaltinių, Seimo kontrolierius gali pradėti tyrimą savo iniciatyva.

Šiuo atveju tyrimą savo iniciatyva Seimo kontrolierė pradeda atsižvelgdama į gautame skunde Nr. 4D-2023/1-976 nurodytą informaciją, kad galimai VSAT pareigūnai nepagrįstai apribojo dviejų Šri Lankos Demokratinės Socialistinės Respublikos piliečių, neteisėtai kirtusių Lietuvos Respublikos sieną, teises.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Nustatytos tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

2. Seimo kontrolierė, pradėjusi tyrimą savo iniciatyva, dėl informacijos ir ją patvirtinančių dokumentų gavimo 2023 m. lapkričio 30 d. raštu Nr. 4D-2023/1-1146/3D-2470 kreipėsi į VSAT, prašydama pateikti su tyrimo objektu susijusią informaciją.

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigoje 2023 m. gruodžio 19 d. gautas VSAT raštas Nr. 21-14-2695, kuriame nurodoma:

2.1. „2023-09-07 VSAT pareigūnai Marijampolės sav., Šunskų sen., Patašiškių k. ribose, kelyje Kaunas–Marijampolė–Suvalkai, išvykstant iš Lietuvos Respublikos, patikrinti sustabdė automobilį, kurį vairavo Šri Lankos Demokratinės Socialistinės Respublikos (toliau – LKA) pilietė, turinti leidimą gyventi Prancūzijos Respublikoje. Šiuo automobiliu neteisėtai buvo gabenami 5 LKA piliečiai, tarp kurių buvo ir pareiškėjai. Atvykimo į Lietuvos Respubliką aplinkybėms išsiaiškinti ir teisei padėčiai nustatyti pareiškėjai buvo laikinai apgyvendinti VSAT atsakingų pareigūnų 2023-

09-07 priimtais sprendimais, su kuriais pareiškėjai buvo supažindinti pasirašytinai (sprendimų kopijos pridedamos). Apklausų metu, kurios vyko su vertimu į tamilų kalbą, nei vienas iš pareiškėjų neišreiškė noro kreiptis dėl prieglobsčio Lietuvoje, du iš jų nurodė, kad vyko į Vokietiją, vienas – į Prancūziją.“

2.2. „Iki 2023-09-11 pareiškėjai buvo laikinai apgyvendinti VSAT Varėnos pasienio rinktinės Kapčiamiesčio pasienio užkardoje, 2023-09-11 pareiškėjai buvo perkelti į VSAT Užsieniečių registracijos centrą (toliau – URC). 2023-09-12 pareiškėjai pasirašytinai buvo supažindinti su URC vidaus tvarkos taisyklėmis, jų teisėmis ir pareigomis, taip pat prašymų teikimo dėl galimybės susisiekti su giminaičiais, draugais, advokatu ir pan. tvarka (pareiškėjams pateikta rašytinė informacija, apie supažindinimą pareiškėjai pasirašė URC žurnale) (patvirtinančių dokumentų kopijos pridedamos).“

2.3. „Pareiškėjų mobilieji telefonai buvo paimiti 2023-09-12 pagal asmens apžiūros ir daiktų patikrinimo protokolus (protokolų kopijos pridedamos). 2023-09-15 pareiškėjams buvo laikinai išduoti mobilieji telefonai jiems pateikus prašymus susisiekti su šeimos nariais bei suteikta galimybė pasiskambinti (prašymų kopijos ir URC budėtojo žurnalo kopija pridedami).

Pareiškėjų mobilieji telefonai kartu su asmens tapatybės dokumentais 2023-09-18 buvo perduoti Latvijos Respublikos pasienio tarnybos pareigūnams pareiškėjų perdavimo Latvijos Respublikai metu.“

2.4. „Prašymų dėl galimybės susisiekti ar susitikti su advokatu pareiškėjai neteikė. Gyvendami URC pareiškėjai nei žodžiu, nei raštu nesikreipė su prašymais dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo.“

2.5. „Kadangi tyrimo metu buvo nustatyta, kad pareiškėjai į Lietuvos Respubliką neteisėtai pateko iš Latvijos Respublikos, VSAT, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Estijos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės 1995 m. birželio 30 d. pasirašyta sutartimi „Dėl nelegaliai gyvenančių asmenų grąžinimo“ (toliau – sutartis), organizavo pareiškėjų perdavimą Latvijos Respublikai (raštų kopijos pridedamos). 2023-09-18 pareiškėjai buvo perduoti Latvijos pasienio tarnybos pareigūnams (perdavimo akto kopija pridedama).“

2.6. „Atkreipiame dėmesį, kad pareiškėjai nebuvo išsiųsti į kilmės valstybę ar kitą trečiąją šalį, o vadovaujantis sutartimi buvo perduoti kitai Europos Sąjungos valstybei narei, kuri yra atsakinga už pareiškėjų teisinės padėties nustatymą.

Taip pat informuojame, kad vienas iš pareiškėjų 2023-11-04 buvo sulaikytas Lenkijos Respublikoje kaip neteisėtai atvykęs ir neteisėtai esantis šalyje. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 13 d. pasirašyta sutartimi „Dėl asmenų perdavimo ir priėmimo“ pareiškėjas buvo perduotas Lietuvai (perdavimo akto kopija pridedama). Su savimi pareiškėjas turėjo Latvijos Respublikos išduotą prieglobsčio prašytojo pažymėjimą, suteikiantį teisę būti Latvijos Respublikoje, kol nagrinėjamas jo prieglobsčio prašymas, tačiau nesuteikiantis teisės vykti į kitas valstybes nares (pažymėjimo kopija pridedama). Vadovaujantis sutartimi pareiškėjas 2023-11-09 buvo perduotas Latvijos Respublikai.“

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

3. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos 6 straipsnis:

„1. Asmeniui paprašius tarptautinės apsaugos kompetentingos pagal nacionalinę teisę tokius prašymus registruoti institucijos, registracija atliekama ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo prašymo dienos.

Jeigu tarptautinės apsaugos prašoma kitų institucijų, kurios, tikėtina, gali gauti tokių prašymų, tačiau nėra kompetentingos juos registruoti pagal nacionalinę teisę, valstybės narės užtikrina, kad tokiu atveju registracija būtų vykdoma ne vėliau kaip per šešias dienas nuo prašymo dienos.

Valstybės narės užtikrina, kad tos kitos institucijos, kurių, tikėtina, gali būti prašoma tarptautinės apsaugos, kaip antai policija, sienos apsaugos tarnyba, imigracijos tarnybos ir sulaikymo

įstaigos darbuotojai, gautų atitinkamą informaciją ir jiems būtų teikiamas reikiamo lygio mokymas, atitinkantis jų užduotis bei pareigas, ir jiems būtų nurodyta informuoti prašytojus, kam ir kaip pateikti tarptautinės apsaugos prašymus. [...] 5. Jeigu dėl vienu metu didelio trečiosios šalies piliečių arba asmenų be pilietybės prašomos tarptautinės apsaugos skaičiaus praktiškai labai sunku laikytis 1 dalyje nustatyto termino, valstybės narės gali numatyti, kad tas terminas pratęsiamas iki 10 darbo dienų.“

4. *Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“* (toliau ir – UTPĮ):

65 *straipsnis* – „Užsienietis turi teisę kreiptis ir gauti prieglobstį Lietuvos Respublikoje šio Įstatymo nustatyta tvarka. Jeigu yra požymių, kad sulaikymo vietoje, pasienio kontrolės punkte ar tranzito zonoje esantis užsienietis gali pageidauti kreiptis dėl prieglobsčio, tokiam užsieniečiui jam suprantama kalba pateikiama informacija apie šią teisę ir taikytinas procedūras.“

113 *straipsnis* – „1. Užsienietis, kuris nėra Europos Sąjungos valstybės narės pilietis, jo šeimos narys arba kitas asmuo, kuris pagal Europos Sąjungos teisės aktus naudojasi laisvo asmenų judėjimo teise, gali būti sulaikytas šiais pagrindais: 1) kad užsienietis negalėtų be leidimo atvykti į Lietuvos Respubliką; 2) kai užsienietis neteisėtai atvyko į Lietuvos Respubliką ar neteisėtai joje yra; 3) kai siekiama užsienietį, kuris neleidžiamas į Lietuvos Respubliką, gražinti į valstybę, iš kurios jis atvyko; 4) kai įtariama, kad užsienietis naudojasi suklastotais dokumentais; 5) kai priimamas sprendimas užsienietį išsiųsti iš Lietuvos Respublikos arba iš kitos valstybės, kuriai taikoma 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos direktyva 2001/40/EB dėl abipusio sprendimų dėl trečiųjų šalių piliečių išsiuntimo pripažinimo; 6) kai siekiama užkirsti kelią pavojingoms ar ypač pavojingoms užkrečiamosioms ligoms plisti; 7) kai užsieniečio buvimas Lietuvos Respublikoje kelia grėsmę valstybės saugumui, viešajai tvarkai arba žmonių sveikatai. 2. Kai sprendžiama dėl užsieniečio gražinimo į užsienio valstybę, išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos, įpareigojimo užsieniečiui išvykti iš Lietuvos Respublikos arba prieglobsčio prašytojo perdavimo kitai Europos Sąjungos valstybei narei, atsakingai už prašymo suteikti prieglobstį nagrinėjimą, užsienietis gali būti sulaikytas tik tuo atveju, jeigu sulaikymas būtinas atitinkamam sprendimui priimti ir (ar) vykdyti (jeigu užsienietis trukdo priimti ir (ar) vykdyti sprendimą, gali pasislėpti vengdamas gražinimo, išsiuntimo ar perdavimo).“

140⁸ *straipsnis* – „3. [...] Užsieniečius, kurie į Lietuvos Respublikos teritoriją pateko neteisėtai kirtę Lietuvos Respublikos valstybės sieną ir nėra prieglobsčio prašytojai, taip pat užsieniečius, dėl kurių priimtas sprendimas nesuteikti prieglobsčio, iki bus įvykdytas galutinis sprendimas dėl užsieniečio gražinimo ar išsiuntimo arba išduotas užsieniečio registracijos pažymėjimas, Valstybės sienos apsaugos tarnybos sprendimu Valstybės sienos apsaugos tarnyba laikinai apgyvendina šioje dalyje nurodytose apgyvendinimo vietose, nesuteikiant jiems teisės laisvai judėti Lietuvos Respublikos teritorijoje. Pabėgėlių priėmimo centre pirmiausia apgyvendinami šioje dalyje nurodyti prieglobsčio prašytojai ir užsieniečiai, kurie yra pažeidžiami asmenys. Jeigu šioje dalyje nurodytiems prieglobsčio prašytojams ir užsieniečiams laikino apgyvendinimo vietose neteikiamos medicinos, socialinės, švietimo, maitinimo ir (ar) kitos paslaugos, psichologinė pagalba, prieglobsčio prašytojams ir užsieniečiams laikino apgyvendinimo vietos vadovo ar jo įgalioto asmens leidimu gali būti leidžiama laikinai išvykti iš laikino apgyvendinimo vietų, kad gautų minėtas paslaugas ar įsigytų maisto produktų, kai yra valdoma pasišalinimo iš laikino apgyvendinimo vietų rizika. Teikiant nurodytas paslaugas nepilnamečiams, prioritetas teikiamas paslaugų suteikimui už laikino apgyvendinimo vietos ribų, kai yra valdoma pasišalinimo iš laikino apgyvendinimo vietos rizika. 4. Šio straipsnio 3 dalyje nurodytų prieglobsčio prašytojų ir užsieniečių laikino apgyvendinimo šio straipsnio 3 dalyje nurodytose laikino apgyvendinimo vietose, išskyrus Pabėgėlių priėmimo centrą, sąlygas bei tvarką ir laikino išvykimo iš laikino apgyvendinimo vietų tvarką nustato vidaus reikalų ministras. Šio straipsnio 3 dalyje nurodytų prieglobsčio prašytojų ir užsieniečių laikino apgyvendinimo Pabėgėlių priėmimo centre sąlygas bei tvarką ir laikino išvykimo tvarką nustato socialinės apsaugos ir darbo ministras.“

5. *Prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2016 m. vasario 24 d. įsakymu Nr. IV-131:*

4 *punktas* – „Prašymas suteikti prieglobstį pateikiamas, nagrinėjamas, sprendimas priimamas vadovaujantis 1951 m. Ženevos konvencija dėl pabėgėlių statuso, 1967 m. Niujorko protokolu dėl pabėgėlių statuso, 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Europos Sąjungos teisės aktais, įstatymu „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymu, Aprašu, kitais Lietuvos Respublikos teisės aktais.“

22 *punktas* – „Prašymas suteikti prieglobstį laikomas pateiktu, kai užsienietis jį pateikia įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 67 straipsnio 1 dalyje nurodytai valstybės institucijai ar įstaigai, laikydamasis to paties straipsnio 2 dalyje nustatytų reikalavimų.“

6. *Laikinojo užsieniečių apgyvendinimo Valstybės sienos apsaugos tarnyboje prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos sąlygų ir tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. IV-340:*

3 *punktas* – „Centre apgyvendinami šie užsieniečiai:

3.1. teismo sprendimu:

3.1.1. sulaikyti užsieniečiai, neteisėtai atvykę į Lietuvos Respubliką ar neteisėtai esantys Lietuvos Respublikoje, kurie nėra pateikę prašymo suteikti prieglobstį (toliau – sulaikyti užsieniečiai);

3.1.2. sulaikyti prieglobsčio prašytojai;

3.1.3. prieglobsčio prašytojai, kuriems skirta alternatyvi sulaikymui priemonė – apgyvendinti centre netaikant judėjimo laisvės apribojimų ar apgyvendinti centre nustatant teisę judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje;

3.1.4. užsieniečiai, dėl kurių prašymų suteikti prieglobstį priimtas galutinis sprendimas ir kurie yra grąžinami į užsienio valstybę, (toliau – grąžinami užsieniečiai) ir kuriems skirta alternatyvi sulaikymui priemonė – apgyvendinti centre netaikant judėjimo laisvės apribojimų ar apgyvendinti centre nustatant teisę judėti tik apgyvendinimo vietai priklausančioje teritorijoje;“.

5 *punktas* – „Sulaikytus užsieniečius ir sulaikytus prieglobsčio prašytojus, prieglobsčio prašytojus ir grąžinamus užsieniečius, kuriems paskirta alternatyvi sulaikymui priemonė, nesulaikytus prieglobsčio prašytojus (išskyrus, kai į centrą jie vyksta patys), neįleistus prieglobsčio prašytojus ir neteisėtai valstybės sieną kirtusius užsieniečius į centrą pristato VSAT pareigūnai. VSAT pareigūnai iš anksto elektroniniu paštu praneša centrui apie minėtų užsieniečių pristatymą, suderina pristatymo į centrą numatomą datą ir laiką bei kitas su jų pristatymu susijusias aplinkybes.“

19 *punktas* – „Užsieniečiai ne vėliau kaip per 10 dienų nuo jų apgyvendinimo centre jiems suprantama kalba pasirašytinai supažindinami su jų teisėmis, pareigomis bei vidaus tvarkos taisyklėmis. Užsieniečiams informacija pateikiama raštu ta kalba, kurią, kaip pagrįstai galima manyti, jie supranta, o tais atvejais, kai tokios galimybės nėra, ši informacija teikiama žodžiu jiems suprantama kalba. Ši informacija taip pat nuolat skelbiama centro bendrojo naudojimo patalpose.“

7. *Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų VSAT vado 2018 m. kovo 28 d. įsakymu Nr. 4-143 (toliau – Centro vidaus tvarkos taisyklės):*

16 *punktas* – „Priimdamas naujai atvykusį ar pristatytą užsienietį, centro budėtojas:

16.1. vadovaudamasis Aprašo 19 punkte nustatyta tvarka, suprantama užsieniečiui kalba, supažindina jį su centro taisyklėmis, jo teisėmis ir pareigomis. Centro budėtojas apie supažindinimą pažymi centre gyvenančių užsieniečių supažindinimo su vidaus tvarkos taisyklėmis apskaitos žurnale, kuriame pasirašo užsienietis.

16.2. pateikia užsieniečiui suprantama kalba apgyvendinamo užsieniečio apklausos anketą pildymui (1 priedas). Tais atvejais, kai pareigūnas neturi galimybės pateikti užsieniečiui jam suprantama kalba atvykusio užsieniečio anketą, per 15 kalendorinių dienų nuo užsieniečio apgyvendinimo centre atvykusio asmens anketa pateikiama pildymui jam suprantama kalba.

16.3. Užsieniečiui suprantama kalba pasiūloma atlikti skambutį iš asmeninio / nevyriausybinių organizacijų / tarnybinio mobiliojo telefono, kad praneštų apie save artimiesiems

(šeimos nariams), teisėtiems atstovams ar institucijoms.“

17 punktas – „Užsieniečiui atvykus į centrą, atliekama jo medicininė apžiūra, socialinė apklausa ir jam teikiama pirminė individuali psichologinė konsultacija. Priėmimo bei tolesnio bendravimo su užsieniečiu metu per jo buvimo centre laikotarpį siekiama nustatyti, ar asmuo priklauso pažeidžiamų asmenų grupei. Darbas su pažeidžiamais asmenimis vykdomas vadovaujantis tarnybos vado 2016 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 4-597 „Dėl Užsieniečių, turinčių specialiųjų poreikių identifikavimo, apgyvendinimo ir pagalbos jiems teikimo Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centre tvarkos aprašo patvirtinimo“.“

18 punktas – „Naujai į centrą atvykę ar pristatyti užsieniečiai apgyvendinami karantino patalpose užsieniečių priėmimo pastate (toliau – UPP), o nesant laisvų vietų centro budėtojas sprendžia dėl užsieniečio laikinos gyvenamosios vietos centre. Centro darbuotojų pirminiai veiksmai apgyvendinant užsieniečių karantino patalpose:

18.1. po registracijos ir apžiūros esant būtinumui užsienietis palydimas į sanitarinę švaryklą, kurioje atliekamos švarinimo procedūros. Esant poreikiui, atliekama užsieniečio rūbų ir kitų asmeninių daiktų dezinfekcija, išduodami pakaitiniai drabužiai ir avalynė. Švarinimo procedūrų eigą kontroliuoja centro Priėmimo sąlygų organizavimo skyriaus (toliau – PSOS) dezinfekuotojas arba jį pavaduojantis PSOS darbuotojas (jų darbo metu), jei užsienietis pristatomas po darbo valandų ar poilsio ir švenčių dienomis – artimiausią darbo dieną;

18.2. po švarinimo procedūrų užsienietis palydimas į jam paskirtas karantino patalpas. Karantino patalpose kiekvienam užsieniečiui priskiriama lova su minkštu inventoriumi (čiuožiniu, patalynės komplektu ir dviem rankšluosčiais), išduodama asmens higienos priemonių ir raktų nuo spintelių komplektas;

18.3. Šeimos gydytojo kabineto (toliau – ŠGK) darbo metu UPP medicininės paskirties patalpose atliekama pirminė užsieniečio medicininė apžiūra, suteikiama pirminė psichologinė pagalba bei užsieniečiui nustatomas karantino laikotarpis. Jei užsienietis pristatomas po darbo valandų, apžiūra atliekama artimiausią darbo dieną. Apžiūrą atlieka ŠGK medicinos personalas;

18.4. karantino laikotarpiu užsieniečiams atliekami procesiniai veiksmai, susiję su jų teisine padėtimi, teikiamos pagrindinės socialinės paslaugos (konsultavimo, maitinimo, medicininio aptarnavimo) bei psichologinė pagalba. Iš dalies ribojamos socialinio užimtumo veiklos. Procesinius veiksmus, susijusius su teisine užsieniečių padėtimi, atlieka centro Tyrimų skyriaus pareigūnai. Socialines paslaugas teikia PSOS socialiniai darbuotojai, o psichologinę pagalbą – PSOS arba nevyriausybinų organizacijų psichologai.“

24 punktas – „Centre apgyvendintiems užsieniečiams draudžiama: [...] 24.13. turėti daiktus, numatytus Aprašo V skyriuje, taisyklių 24 ir 26 punktuose.“

26.6 punktas – „turėti garso, vaizdo įrašymo prietaisus, elektroninio ryšio priemones“.

8. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatu, patvirtintų VSAT vado 2007 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 4-1220:

7 punktas – „Centro uždaviniai: 7.1. organizuoti užsieniečių priėmimą, laikymą bei apgyvendinimą centre, užtikrinti nustatytas apgyvendinimo sąlygas ir sulaikytų užsieniečių judėjimo laisvės apribojimą; 7.2. atlikti veiksmus siekiant nustatyti sulaikytų ir apgyvendintų užsieniečių asmens tapatybę, pilietybę ir atvykimo į Lietuvos Respubliką aplinkybes; 7.3. pagal kompetenciją atlikti pirminius veiksmus, susijusius su prieglobsčio prašymo pateikimu; 7.4. organizuoti priimtų sprendimų dėl sulaikytų ir apgyvendintų užsieniečių išsiuntimo ar grąžinimo vykdymą ir vykdyti šiuos sprendimus; 7.5. organizuoti ir / ar dalyvauti jungtiniuose skrydžiuose siekiant išsiųsti ir / ar grąžinti trečiųjų šalių piliečius iš dviejų ar daugiau Europos Sąjungos valstybių narių teritorijos ir teikti su tuo susijusią informaciją kitoms Europos Sąjungos valstybėms narėms.“

Tyrimo išvados

9. Tyrimas Seimo kontrolierės iniciatyva pradėtas atsižvelgiant į gautą skundą, kuriame

nurodoma, kad galimai VSAT pareigūnai nepagrįstai apribojo Šri Lankos Demokratinės Socialistinės Respublikos piliečių, neteisėtai kirtusių Lietuvos Respublikos sieną, teises.

10. Tyrimo metu nustatyta:

- Užsieniečiai buvo sulaikyti 2023 m. rugsėjo 7 d. ir pristatyti į VSAT Varėnos pasienio rinktinės Kapčiamiesčio pasienio užkardą; 2023 m. rugsėjo 7 d. užsieniečiai su priimtais sprendimais laikinai apgyvendinti buvo supažindinti pasirašytinai, jų apklausos vyko su vertimu į tamilų kalbą;

- Pareiškėjai 2023 m. rugsėjo 11 d. buvo perkelti į VSAT Užsieniečių registracijos centrą (toliau – Centras); 2023 m. rugsėjo 12 d. Pareiškėjai pasirašytinai buvo supažindinti su Centro vidaus tvarkos taisyklėmis, jų teisėmis ir pareigomis, taip pat prašymų teikimo dėl galimybės susisiekti su giminaičiais, draugais, advokatu ir pan. tvarka;

- Pareiškėjų mobilieji telefonai buvo paimti 2023 m. rugsėjo 12 d., o 2023 m. rugsėjo 15 d. pateikus prašymus jiems buvo laikinai išduoti mobilieji telefonai susisiekti su šeimos nariais bei suteikta galimybė paskambinti;

- prašymų dėl galimybės susisiekti ar susitikti su advokatu Pareiškėjai nepateikė;

- gyvendami Centre Pareiškėjai nei žodžiu, nei raštu nesikreipė su prašymais dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo;

- Pareiškėjai į Lietuvos Respubliką neteisėtai pateko iš Latvijos Respublikos; vadovaujantis sutartimi, 2023 m. rugsėjo 18 d. Pareiškėjai buvo perduoti Latvijos pasienio tarnybos pareigūnams.

11. Vadovaujantis VSAT nuostatais, VSAT veiklos tikslas – įgyvendinti valstybės politiką valstybės sienos apsaugos ir jos kirtimo kontrolės srityse. VSAT vadovauja tarnybos vadas, kuris kontroliuoja tarnybą ir atsako už bendrą tarnybos struktūrinių padalinių veiklą, organizuoja ir kontroliuoja tarnybai nustatyto veiklos tikslo siekimą ir atliekamų funkcijų vykdymą.

VSAT Centro nuostatuose numatyta, kad Centras organizuoja užsieniečių priėmimą, laikymą bei apgyvendinimą Centre, užtikrina nustatytas apgyvendinimo sąlygas ir sulaikytų užsieniečių judėjimo laisvės apribojimą, organizuoja priimtų sprendimų dėl sulaikytų ir apgyvendintų užsieniečių išsiuntimo ar grąžinimo vykdymą ir vykdo šiuos sprendimus.

Centro vidaus tvarkos taisyklėse numatyta, kad į Centrą naujai atvykusį ar pristatytą užsieniečių Centro budėtojas supažindina su Centro taisyklėmis, pateikia užsieniečiui suprantama kalba apgyvendinamo užsieniečio apklausos anketą, užsieniečiui suprantama kalba pasiūlo atlikti skambutį iš asmeninio / nevyriausybinų organizacijų / tarnybinio mobiliojo telefono, kad praneštų apie save artimiesiems (šeimos nariams), teisėtiems atstovams ar institucijoms.

Tyrimo metu nustatyta, kad užsieniečiai buvo apklausti dalyvaujant vertėjui, informacija apie jų teises ir pareigas buvo suteikta jiems suprantama tamilų kalba, apgyvendinimo apklausos anketa taip pat pateikta jiems suprantama tamilų kalba.

12. Centro vidaus tvarkos taisyklėse numatyta, kad Centre apgyvendintiems užsieniečiams draudžiama turėti garso, vaizdo įrašymo prietaisus, elektroninio ryšio priemones, fotoaparatus, vaizdo ir kino kameras, vaizdo medžiagas.

Šiose taisyklėse taip pat numatyta, kad naujai atvykusiam užsieniečiui suprantama kalba pasiūloma atlikti skambutį iš asmeninio / nevyriausybinų organizacijų / tarnybinio mobiliojo telefono, kad praneštų apie save artimiesiems (šeimos nariams), teisėtiems atstovams ar institucijoms.

Šio tyrimo metu VSAT patvirtino, kad užsieniečių telefonai buvo paimti 2023 m. rugsėjo 12 d. Užsieniečiams pateikus prašymus duoti telefoną, kad galėtų paskambinti artimiesiems, telefonai buvo duoti 2023 m. rugsėjo 15 d. Pareiškėjai turėjo galimybę pranešti artimiesiems apie jų sulaikymą Lietuvoje, šią aplinkybę patvirtina jie patys, kai 2023 m. rugsėjo 15 d. prašymuose paskambinti nurodė, kad su artimaisiais bendravo prieš tris dienas ir nori vėl paskambinti.

13. UTPĮ 65 straipsnyje numatyta, kad užsienietis turi teisę kreiptis ir gauti prieglobstį Lietuvos Respublikoje šio įstatymo nustatyta tvarka. Jeigu yra požymių, kad sulaikymo vietoje, pasienio kontrolės punkte ar tranzito zonoje esantis užsienietis gali pageidauti kreiptis dėl

prieglobsčio, tokiam užsieniečiui jam suprantama kalba pateikiama informacija apie šią teisę ir taikytinas procedūras.

Tyrimo metu VSAT informavo, kad sulaikymo metu užsieniečiai nepageidavo pateikti prašymų dėl prieglobsčio suteikimo, nes jų kelionės tikslas buvo kita šalis. Vadovaujantis sutarties nuostatomis, 2023 m. rugsėjo 18 d. užsieniečiai buvo perduoti Latvijos Respublikai, iš kurios neteisėtai atvyko į Lietuvą.

14. Įvertinus Skundo tyrimo metu nustatytas aplinkybes, konstatuotina, kad užsieniečiai buvo sulaikyti, kai neteisėtai kirtu Lietuvos Respublikos sieną. Sulaikius jie buvo supažindinti su sulaikymo pagrindais, jų teisėmis ir pareigomis jiems suprantama kalba, Pareiškėjams buvo leista susisiekti su artimaisiais.

Atsižvelgiant į šias konstatuotas aplinkybes, darytina išvada, kad Skundo aplinkybės dėl VSAT pareigūnų veiksmų, galimai neužtikrinant teisės gauti informaciją suprantama kalba, neužtikrinant teisės paskambinti artimiesiems, nesupažindinant su priimtais sprendimais, tyrimo metu nebuvo patvirtintos.

SEIMO KONTROLIERĖS SPRENDIMAS

15. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė nusprendžia, kad aplinkybės dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnų veiksmų (neveikimo) nepagrįstai ribojant dviejų Šri Lankos Demokratinės Socialistinės Respublikos piliečių, neteisėtai kirtusių Lietuvos Respublikos sieną, teises nepasitvirtino.

Seimo kontrolierė

Erika Leonaitė